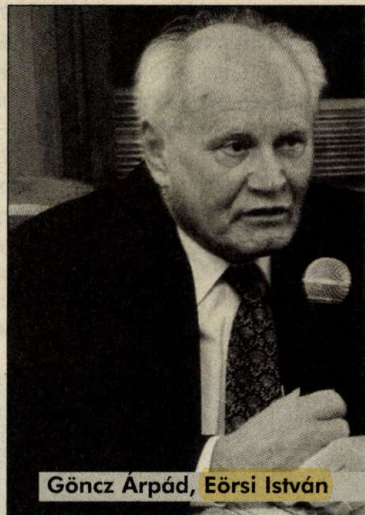

'56 íze

A SZÁNKBAN

Göncz Árpád, Eörsi István

A forradalom céljai ma már korántsem időszerűek, mégis október 23-a legnagyobb nemzeti ünnepünk. Ez az ellentmondás foglalkoztatta azokat, akik az ünnep előestéjén Eörsi István lakásán találkoztak. Emlékeztetőül arra, hogy 1986 decemberében a demokratikus ellenzék ugyanitt tartott illegális történelmi konferenciát '56-ról. Volt ötvenhatosok, a demokratikus ellenzék, történészek, társadalomkutatók, írók voltak akkor jelen. Tizenhárom évvel az esemény után Eörsi újra meginvitálta az akkori résztvevőket, hogy a forradalom mai tanulságairól beszélgesse nek. SÁGHY ERNA írása.

Eörsi István, Radnóti Sándor, Mécs Imre

A Belgrád rakparti bérház kapuja előtt nem verődik össze nagyobb társaság. Egyenként szállingóznak a vendégek. Van, aki húsz perccel korábban érkezik a délután kettő-kor kezdődő találkozóra, van, aki negyed órával később. Így lehetett ez az illegális találkozó idején, 1986-ban is. Csak-hogy akkor biztosan egyeztetett „koreográfia” szerint gyülekeztek Eörsi lakásán azok, akik '56-ról akartak beszélgetni.

Gyors bemutatkozás a kaputelefonba, berreg a zár, kapu nyílik, s már el is tűnik az érkező.

Ácsorgunk a liftnél.

– Mostanában gyakrabban összefutunk – szorítja Haraszti Miklós kezét Kozák Gyula. Majd szélesre tárja a liftajtót.

– Aki magyar, velünk tart! – invitál. – Mindenki a negyedikre, ugye?

A kisházban Eörsit interjúolja egy tévéstáb.

Kellemes zene szól. Szendvicses tálak, kávé, ásványvíz a lakás több pontján.

Többen a bejáratot figyelik.

– Nem tudjátok, a Rác Sándor eljön? – tanakodnak néhányan. – Konrád György biztosan nem, Berlinben van. Vásárhelyi meg éppen Rómában mutatja be '56-os könyvét.

– Itthon vagy mostanában? – üdvözlí Magyar Bálint Kende Pétert, aki körül kisebb csoport alakul.

Hiányzik a társaságból Demszky, Kószeg, Tamás Gáspár Miklós. De itt van Lőcsei Pál, Kornis Mihály, Halda Alíz, Ludassy Mária, Vajda Mihály, Kenedi János.

KÖR PANORÁMA

A félköríves nappali átalakítva konferenciateremmé, hatvan-hetven szék sorakozik. Két óra után néhány perccel már látszik, telt ház lesz. Körpanoráma a háttér: Gellérthegy, Erzsébet híd, Vár. Bent plafonig könyvespolc.

Göncz Árpád érkezik. Semmi felhajtás – a kíséret a lakásajtó előtt maradt. Az elnök oldalt talál helyet a te-

Dániel Ferenc, Vajda Mihály

remben. Hátradől, fejét a falnak támasztja, gondolkodik.

Az MTV 1 végez Eörsivel, aki felveszi a házigazda és a levezető elnök szerepét. Bejelenti: beszédek következnek, a szünet után pedig vita lesz.

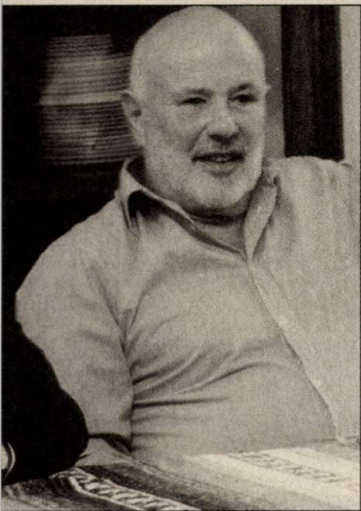
Miért is vagyunk itt? – ezt a kérdést fejtegeti expozéjában Eörsi, majd Kis János. Azt szeretnék kibogozni: van-e '56-nak érvényes üzenete...

– Alternatívákban szegény, és ezért eszmények iránt meglehetősen közönyös korunkban, ahol az arcpírító hazugságot pragmatizmusnak becézik,

és ahol az elviselhetetlen társadalmi igazságtalanság lassan már természetesnek tetszik, jó érzés visszapillantani a forradalom napjaira és az ellenállás hónapjaira, amikor az alattvalók villámgyorsan és tömegesen citoyenekké váltak – mondja Eörsi.

S átadná a szót Göncz Árpádnak...

De Dénes János megragadja a mikrofont. '56 olvasztótégely volt, mondja, a hazafiság összehozta az embereket. Aztán kicsorbul a gondolatmenet: – Ma szükség van magyar-

NÉHEZ-POSONY KATA FELVÉTELEI

szabad ráhúzni a mai politikai élet realitárait. Fel kell mutatni, ami tiszteletre méltó volt benne.

Fáradt hangon beszél nemzeti egységről, konszenzusról, önkormányzatiságról, Bibó életművének fontosságáról. Nem időzhet tovább, állami eseményre hivatalos a köztársaság elnöke. Ha időben elindul, fél óra jut talán még pihenésre.

– Aztán meséjétek el, hogy mi volt – int távozóban.

Mécs Imre következik. Orbán Viktornak azt a kijelentését idézi, amelyben a minap aktuálpolitikai fordulattal

Egy ősz úr a polchoz lép, vizsgálja a könyveket, levesz egyet, belelapoz, visszateszi, székre huppan. Mások ásványvizet töltenek.

– 1989-ben optimistább hangulatban voltunk. Azóta '56 íze megkeseredett a szánkban – mondja Litván György. – Ma '56 nem összehoz, hanem szétválaszt.

VITAPARTNEREK

Nem jött el a „másik oldal”, nem várható parázs vita. A felszólalók talán ezért érzik úgy, maguknak kell az opponens

rendszer váltás után elszakadunk egymástól. Nem is válaszolt a meghívásra.

– És Lezsák?

– Felhívott a titkárnője, hogy tizenkettőre itt lesz. Mondtam, örülök, de az özszejövétel csak kettőkor kezdődik. Azt válaszolta, Lezsák akkor már nem ér rá.

Szabó Miklós történész bevallja: nem hitték, hogy Lezsák és Für elfogadja a meghívást. Nincsen már beszélő viszony az egykori ellenzék két szárnya között.

A szünet vége felé sokan lelépnek. Magyar Bálint kukkant a terembe, vállán kabát. Elköszön, majd Petővel elindul a lift felé.

A házigazda összereteli a fogyatkozott társaságot.

– Politikai megoldást kellett volna keresni az igazságtételre – mondja Kende Péter. – Hiba volt azt mondani: ha a jog útján nem lehet rendezni ezt a kérdést, akkor egyáltalán ne nyúljunk hozzá.

Kis János védi a mundért: politikai perekből, indulathulámtól féltették az országot.

– A rendszerváltáskor a magyar nép „egyet fizetett, kettőt kapott”: demokráciát és feledést – így Haraszti. Az egybeülteteket szólítja: együtt tiltakozzanak az ellen, hogy a múlt tisztán történeti feltárását politikai okokból akadályozzák.

POÉN, ZÁRSZÓ

A délután folyamán a felszólalók leggyakrabban egy névtelen gimnazistát idéznek. Egy tévériportban beszélt, valamikor a rendszerváltás után. Azt mondta, '56-ról akkor tudjuk meg a teljes igazságot, ha ki-halnak mindazok, akik valamilyen szerepet játszottak a forradalomban.

– Van benne valami – bólogtatnak többen.

– Azért ezt ne sietessük – veszi türelmélt Litván. Poénként csattan a mondat.

Eörsi zárszavát este negyed hétkor talán húszan hallgatják.

– Teljes csődöt mondott a törekvés, hogy mindenki eljöjjen, aki itt volt 1986-ban. A szakadékok, amelyek köztünk támadtak, áthidalhatatlanok. Ennek tudomásulvételével kell tovább élnünk és politizálnunk – kapcsolja ki a mikrofont.

Fogyott még néhány szendvics. Halkan szól a dzsessz. ■

Uzsonnaszünet. Pető Iván, Ludassy Mária és a többiek

Magyar Bálint, Varga László

szerepét is betölteni. Képzeltbeli vitapartnerekkel szemben érvelnek.

– Ma sokan hajtogatják: egy kisebbség állítja csupán, hogy '56-ot a reformkommunisták csinálták – elemez Litván. – Én nem akarom bagatellizálni az ellentéteket. '56 nem egy volt. Vegyük tudomásul '56 pluralitását, ezen belül védjük meg a saját szerepünket.

Méltatja az '56-os Intézet kutatásait Rainer M. János történész, de hiányolja az eddig el nem készült nagymonográfiát. Hümmögnek az érintettek, elkészül egyszer az is talán.

Háttérzenével lazít a társaság.

– Belerondított, mire volt ez jó? – kis csoportok Dénes kirohanását tárgyalják. Úgy tetszik, leginkább azok beszélgetnek egymással, akik egyébként is szoktak. Politikus a politikussal, filozófus a filozófussal.

Eörsi Rác Sándor távollétét fájlatja:

– Barátok voltunk, de a

„polgári forradalomnak” nevezte '56-ot.

– Ez a magyar abszurd – morog Varga László, a Fővárosi Levéltár volt főigazgatója –, lóden mint polgári viselet! Hol volt ott polgár?

– A társadalom még mindig viseli a legrosszabb kádári örökséget: a passzivitást – mondja Mécs. – Nem néz szembe a múltjával. Ma az én kicsiny pártom is középre tart, elszakad a gyökereitől, de erről nem akarok beszélni.

– Pedig kellene – szól valaki.

ságvédelemre, erről beszélni kell. Ha így megy tovább, néhány év múlva Somogy megye cigány többségű lesz.

– Ne, ezt ne! – hördülnek néhányan, a többség dermedten ül.

Dénes János toporog még kicsit, majd távozik észrevétlenül. Nem marasztalják.

Végre Göncz Árpádé a mikrofonon. Nem készült beszéddel, papír nélkül szól:

– '56, mint minden történelmi esemény, „mindig másképp volt”. Pátoszát feltámasztani képtelenek vagyunk. De nem